

Мақала туралы мәлімет / Содержание

«ЖАСТАР ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ: БҮГІНІ МЕН БОЛАШАҒЫ» жас ғалымдардың халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференция материалдар жинағы

Сборник материалов Международной научно-практической конференции молодых ученых «МОЛОДЕЖЬ И НАУКА: НАСТОЯЩЕЕ И БУДУЩЕЕ»

The collection of materials from the International Scientific and Practical Conference of Young Scientists «YOUTH AND SCIENCE: PRESENT AND FUTURE»

Жинақ	IV, Атырау, 8/04/2026, 2026 ж.
ISBN	978-601-262-638-4
Секция	СЕКЦИЯ IV. ЭКОНОМИКА ЖӘНЕ ҚҰҚЫҚ ҒЫЛЫМДАРЫ / ЭКОНОМИЧЕСКИЕ И ЮРИДИЧЕСКИЕ НАУКИ Секция IV.II. Цифрлық технологиялар жағдайындағы құқықтық жүйені дамыту және құқық қолдану тәжірибесі / Развитие правовой системы и практика правоприменения в условиях цифровых технологий
Жинақтағы рет нөмірі	№ 048
Мазмұндағы беті	227
Жарияланған беттері	227-232
Автор(лар)	Ардақов Али Ардақұлы
Мақала атауы	ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ ІШКІ ІСТЕР ОРГАНДАРЫНЫҢ ҚЫЗМЕТІНДЕГІ ҚҰҚЫҚ БҰЗУШЫЛЫҚТАРДЫ АЛДЫН АЛУ ЖҮЙЕСІН ЖЕТІЛДІРУДІҢ ҚҰҚЫҚТЫҚ МӘСЕЛЕЛЕРІ
Мазмұндағы жазылуы	Ардақов А.А., Алтынбасов Б.О. ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ ІШКІ ІСТЕР ОРГАНДАРЫНЫҢ ҚЫЗМЕТІНДЕГІ ҚҰҚЫҚ БҰЗУШЫЛЫҚТАРДЫ АЛДЫН АЛУ ЖҮЙЕСІН ЖЕТІЛДІРУДІҢ ҚҰҚЫҚТЫҚ МӘСЕЛЕЛЕРІ

Ескерту: бет нөмірлері жинақтың соңындағы «МАЗМҰНЫ» бөліміндегі жарияланған беттерге сәйкес берілді.

«ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ ІШКІ ІСТЕР ОРГАНДАРЫНЫҢ ҚЫЗМЕТІНДЕГІ ҚҰҚЫҚ БҰЗУШЫЛЫҚТАРДЫ АЛДЫН АЛУ ЖҮЙЕСІН ЖЕТІЛДІРУДІҢ ҚҰҚЫҚТЫҚ МӘСЕЛЕЛЕРІ

Ардақов Али Ардақұлы

ali-97.05.07@mail.ru

«Құқықтану» білім бағдарламасының 1 курс магистранты

Х.Досмұхамедов атындағы Атырау университеті, Атырау қ., Қазақстан Республикасы

Ғылыми жетекшісі, з.ғ.к., профессор - Алтынбасов Б.О.

Мақалада Қазақстан Республикасы ішкі істер органдарының қызметіндегі құқық бұзушылықтарды алдын алу жүйесін жетілдірудің құқықтық мәселелері зерттеледі. Автор құқық бұзушылықтарды алдын алудың халықаралық стандарттарын, АҚШ, Ұлыбритания, Германия, Франция тәжірибесін талдайды. Қазақстандағы алдын алу жүйесінің құқықтық негіздері, негізгі элементтері қарастырылады. Негізгі проблемалар анықталады: заңнамалық базаның кемшіліктері, тәуелсіз тергеу механизмінің болмауы, азаматтық бақылау институттарының әлсіздігі, шағымдарды қарау жүйесінің тиімсіздігі, жауапкершіліктің сөзсіздігі қағидатының сақталмауы, ішкі бақылау жүйесінің корпоративтік жабылуы, кәсіби даярлау жүйесінің жетілдірілмеуі, ашықтық пен есеп берушіліктің төмен деңгейі. Жетілдірудің он екі бағыты ұсынылады: заңнамалық базаны жетілдіру, тәуелсіз тергеу органы құру, азаматтық бақылауды күшейту, шағымдарды қарауды реформалау, жауапкершілікті қамтамасыз ету, ішкі бақылауды реформалау, кәсіби даярлауды жетілдіру, ашықтықты арттыру, сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл, бағалау жүйесін өзгерту, технологияларды енгізу, халықаралық ынтымақтастық. Жүйені жетілдіру полицияға қоғамдық сенімді арттыруға, азаматтардың құқықтарын қорғауға үлес қосады деген қорытынды жасалады.

Ішкі істер органдары қоғамдық тәртіпті қамтамасыз ету, азаматтардың құқықтары мен бостандықтарын қорғау, қылмыстылықпен күрес жүргізу жөніндегі маңызды мемлекеттік функцияларды атқарады. Алайда, полиция қызметкерлері тарапынан құқық бұзушылықтардың орын алуы қоғамдық сенімді төмендетеді, құқық қорғау жүйесінің беделіне нұқсан келтіреді, азаматтардың құқықтарын бұзады [1]. Қазақстан Республикасында ішкі істер органдарындағы құқық бұзушылықтарды алдын алу жүйесін жетілдіру құқықтық мемлекет құрудың, полиция қызметін реформалаудың, азаматтардың мемлекеттік органдарға сенімін арттырудың өзекті міндеті болып табылады.

Құқық қорғау органдарындағы құқық бұзушылықтарды алдын алудың халықаралық стандарттары БҰҰ, Еуропа Кеңесі, ЕҚЫҰ құжаттарында бекітілген. БҰҰ-ның Құқық қорғау органдары лауазымды тұлғаларының әрекет кодексі (1979) полиция қызметкерлерінің этикалық нормаларын, адам құқықтарын құрметтеу міндеттерін белгілейді [2]. Азаптауларға және басқа да қатыгез, адамгершілікке жатпайтын немесе қадір-қасиетті қорлайтын қарым-қатынас немесе жазалауларға қарсы конвенция (1984) азаптауларды болдырмау, алдын алу, жауапкершілік қағидаттарын қамтиды.

Еуропалық стандарттар полиция қызметінің ашықтығын, есеп берушілігін, сыртқы бақылауды, тәуелсіз тергеу механизмдерін көздейді. Адам құқықтары жөніндегі Еуропалық Сот полиция қызметкерлерінің құқық бұзушылықтары бойынша көптеген шешімдер қабылдады, мемлекеттердің тиімді тергеу жүргізу, жауапты тұлғаларды жазалау, құрбандарға өтемақы төлеу міндеттерін белгіледі [3]. ЕҚЫҰ полиция қызметінің демократиялық қағидаттарын, азаматтық бақылау институттарын, полиция реформаларын қолдайды. Халықаралық тәжірибе ішкі істер органдарындағы құқық бұзушылықтарды алдын алудың әртүрлі модельдерін көрсетеді. АҚШ-та полиция қызметкерлерінің құқық бұзушылықтарын тергеу үшін тәуелсіз органдар құрылған. Көптеген штаттарда азаматтық бақылау кеңестері жұмыс істейді, полиция қызметін бағалайды, шағымдарды қарайды,

ұсыныстар әзірлейді [4]. Федералды деңгейде Әділет министрлігінің Азаматтық құқықтар бөлімі полиция департаменттерінің жүйелі құқық бұзушылықтарын тергеуді жүзеге асырады, реформалар енгізуді талап етеді. Ұлыбританияда Полиция қызметін тәуелсіз қарау жөніндегі басқарма (ЮРС) құрылған, полиция қызметкерлерінің ауыр құқық бұзушылықтарын тергейді, тәртіптік жазалар қолдануды ұсынады [5]. ЮРС толығымен полициядан тәуелсіз, парламент алдында есеп береді, тергеу нәтижелерін жариялайды. Полиция департаменттері міндетті түрде барлық ауыр оқиғалар туралы ЮРС-ге хабарлауы тиіс.

Германияда полиция қызметкерлерінің құқық бұзушылықтарын прокуратура тергейді, тәуелсіз сот қарайды. Федералды және жергілікті деңгейлерде полиция қызметін бақылау жөніндегі уәкілдер тағайындалады, парламенттік комиссиялар жұмыс істейді [6]. Полиция қызметкерлері міндетті түрде кәсіби этика, адам құқықтары бойынша оқытудан өтеді, тәртіптік жауапкершілік жүйесі қатаң реттеледі.

Франция полиция қызметкерлерінің құқық бұзушылықтарын тергеу үшін Ішкі істер министрлігінің Бас инспекциясын құрды, тәуелсіз тергеулер жүргізеді, министрге тікелей есеп береді. Сонымен қатар, Құқықтар қорғаушысы институты жұмыс істейді, азаматтардың полицияға қатысты шағымдарын қарайды, ұсыныстар әзірлейді [7]. Франция полиция қызметкерлерінің жеке нөмірлерін көрсетуді, бейнекамералармен жабдықтауды енгізді. Қазақстан Республикасында ішкі істер органдарындағы құқық бұзушылықтарды алдын алу жүйесінің құқықтық негізі Конституцияға, «Ішкі істер органдары туралы» заңға, «Әкімшілік рәсімдер туралы» заңға, «Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл туралы» заңға, басқа да нормативтік құқықтық актілерге негізделеді. «Ішкі істер органдары туралы» заң полиция қызметкерлерінің міндеттерін, құқықтарын, жауапкершілігін белгілейді, азаматтардың құқықтарын құрметтеу, заңдылық қағидаттарын бекітеді [8].

Қылмыстық кодексі полиция қызметкерлерінің лауазымдық қылмыстары үшін жауапкершілікті көздейді: қызметтік өкілеттіктерді асыра пайдалану, лауазымдық өкілеттіктерді асып кету, парақорлық, сыбайлас жемқорлық. Әкімшілік құқық бұзушылық туралы кодексі полиция қызметкерлерінің әкімшілік құқық бұзушылықтары үшін жауапкершілікті белгілейді. «Мемлекеттік қызмет туралы» заң тәртіптік жауапкершілік түрлерін, тәртіптік іс жүргізу тәртібін реттейді [9]. Ішкі істер органдарындағы құқық бұзушылықтарды алдын алу жүйесінің негізгі элементтері мыналарды қамтиды. Біріншіден, қызметкерлерді іріктеу және тексеру. Ішкі істер органдарына қабылдау кезінде кандидаттардың биографиялық деректері, білімі, психологиялық сипаттамалары, моральдық қасиеттері тексеріледі. Арнайы тексеру шаралары жүргізіледі: қылмыстық тіркеу деректерін тексеру, жақын туыстарын зерттеу, өмірбаяндық мәліметтерді растау [10].

Алайда, іріктеу жүйесі әрқашан тиімді емес, кейбір кандидаттардың теріс мінез-құлқы, байланыстары анықталмайды.

Екіншіден, кәсіби даярлау және этикалық тәрбие. Полиция қызметкерлері міндетті түрде бастапқы оқытудан, біліктілікті арттыру курстарынан өтеді. Оқу бағдарламаларында заңнама, адам құқықтары, кәсіби этика, коррупцияға қарсы күрес тақырыптары қамтылады. Алайда, этикалық тәрбие көбінесе формалды сипатта, практикалық дағдылар жеткілікті қалыптаспайды [11]. Қызметкерлердің моральдық қасиеттері, құндылық бағдарлары үнемі бақыланбайды.

Үшіншіден, ішкі бақылау және аудит. Ішкі істер министрлігінде Ішкі қауіпсіздік комитеті жұмыс істейді, қызметкерлердің құқық бұзушылықтарын анықтайды, тергейді, тәртіптік іс жүргізу жүргізеді. Бөлімшелерде ішкі аудит, инспекциялық тексерулер жүзеге асырылады, қызметтің заңдылығы, тәртібі бақыланады. Алайда, ішкі бақылау жүйесі корпоративтік жабылуға бейім, барлық құқық бұзушылықтар ашылмайды, жауапкершілік әрқашан қолданылмайды.

Төртіншіден, сыртқы бақылау механизмдері. Прокуратура ішкі істер органдарының заңдылығын қадағалайды, құқық бұзушылықтар бойынша тергеулер жүргізеді, наразылықтар береді. Сот органдары полиция қызметкерлерінің заңсыз әрекеттеріне шағымдарды қарайды, шешімдер қабылдайды. Адам құқықтары жөніндегі уәкіл полиция қызметіне қатысты

шағымдарды қарайды, ұсыныстар әзірлейді [12]. Алайда, сыртқы бақылау тетіктері әрқашан тиімді емес, тергеулер ұзаққа созылады, жауапкершілік жеткіліксіз.

Бесіншіден, азаматтық бақылау институттары. Қоғамдық кеңестер ішкі істер органдарының қызметін бағалайды, ұсыныстар береді, шағымдарды қарайды. БАҚ полиция қызметкерлерінің құқық бұзушылықтарын жариялайды, қоғамдық пікір қалыптастырады. Адам құқықтары қорғау ұйымдары мониторинг жүргізеді, азаматтарға құқықтық көмек көрсетеді [13]. Алайда, азаматтық бақылау институттары әлсіз, өкілеттіктері шектеулі, ішкі істер органдарына нақты әсер ете алмайды.

Алтыншыдан, шағымдарды қарау жүйесі. Азаматтар полиция қызметкерлерінің әрекеттеріне шағымдар беруге құқылы. Шағымдар ішкі істер органдарында, прокуратурада, сотта қаралады. Алайда, шағымдарды қарау рәсімдері күрделі, ұзақ, азаматтар қорқынышты сезінеді, қысымға ұшырайды. Шағымдардың көпшілігі қанағаттандырылмайды, нақты шаралар қабылданбайды.

Жетіншіден, жауапкершілік қолдану жүйесі. Құқық бұзушылық жасаған полиция қызметкерлеріне қылмыстық, әкімшілік, тәртіптік жауапкершілік қолданылады. Тәртіптік жазалар: ескерту, сөгіс, қатаң сөгіс, қызметінен босату. Алайда, жауапкершілік жүйесі әрқашан әділ емес, ауыр құқық бұзушылықтар үшін жеңіл жазалар қолданылады, жауапкершіліктен жалтару жағдайлары кездеседі.

Сегізіншіден, сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл. Ішкі істер органдарында сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл жөніндегі арнайы бөлімдер құрылған, алдын алу шаралары жүргізіледі. Қызметкерлер декларация тапсырады, мінез-құлық кодексін сақтауға міндетті. Алайда, сыбайлас жемқорлық деңгейі жоғары, әсіресе жол полициясында, тергеу бөлімдерінде, лицензиялау жүйесінде.

Алайда, ішкі істер органдарындағы құқық бұзушылықтарды алдын алу жүйесінде бірқатар құқықтық проблемалар бар. Бірінші проблема – заңнамалық базаның кемшіліктері. «Ішкі істер органдары туралы» заң полиция қызметкерлерінің құқықтары мен міндеттерін нақты реттемейді, кейбір нормалар екіұшты, әртүрлі түсіндіруге мүмкіндік береді. Күш қолдану, арнайы құралдарды пайдалану, қамауға алу тәртібі жеткілікті нақтыланбаған.

Екінші проблема – тәуелсіз тергеу механизмінің болмауы. Қазақстанда полиция қызметкерлерінің құқық бұзушылықтарын тергеу үшін тәуелсіз, сыртқы орган жоқ. Тергеуді прокуратура жүргізеді, алайда прокуратура полициямен тығыз ынтымақтастықта жұмыс істейді, корпоративтік мүдделерге бейім болуы мүмкін. Тәуелсіздіктің жоқтығы тергеудің объективтілігіне, толықтығына күмән тудырады.

Үшінші проблема – азаматтық бақылау институттарының әлсіздігі. Қоғамдық кеңестердің өкілеттіктері шектеулі, олардың ұсыныстары міндетті емес. Адам құқықтары қорғау ұйымдарының полиция қызметін бақылау құралдары жоқ, ақпаратқа қол жеткізуі шектеулі. БАҚ қысымға ұшырауы мүмкін, барлық құқық бұзушылықтар туралы жаза алмайды.

Төртінші проблема – шағымдарды қарау жүйесінің тиімсіздігі. Шағымдарды қарау рәсімдері бюрократиялық, ұзақ, ашық емес. Шағым берушілер қорқыныш сезінеді, қысымға ұшырайды, өш алудан қорқады. Шағымдардың көпшілігі негізсіз деп танылады, нақты шаралар қабылданбайды. Шағым берушілер тергеу барысы туралы ақпарат алмайды.

Бесінші проблема – жауапкершіліктің сөзсіздігі қағидатының сақталмауы. Құқық бұзушылық жасаған полиция қызметкерлерінің көпшілігі жауапкершіліктен жалтарады, жеңіл жазалар алады. Корпоративтік ынтымақтастық, басшылықтың қорғауы, дәлелдемелердің жеткіліксіздігі жауапкершіліктен құтылуға мүмкіндік береді. Жазасыздық жаңа құқық бұзушылықтарға әкеледі.

Алтыншы проблема – ішкі бақылау жүйесінің корпоративтік жабылуы. Ішкі қауіпсіздік комитеті полицияның бір бөлігі болып табылады, тәуелсіз емес. Тергеулер жабық жүргізіледі, нәтижелері жарияланбайды. Қызметкерлер бір-бірін қорғайды, құқық бұзушылықтарды жасырады, жалған куәлік береді.

Жетінші проблема – кәсіби даярлау жүйесінің жетілдірілмеуі. Оқу бағдарламалары практикалық дағдыларды қалыптастыруға бағытталмаған. Адам құқықтары, этика, стресспен күресу тақырыптарына жеткілікті көңіл бөлінбейді. Қызметкерлердің психологиялық жай-күйі үнемі бақыланбайды, кәсіби деформацияның алдын алу шаралары жеткіліксіз.

Сегізінші проблема – ашықтық пен есеп берушіліктің төмен деңгейі. Ішкі істер органдарының қызметі қоғам үшін жабық. Құқық бұзушылықтар туралы статистика, тергеу нәтижелері, тәртіптік жазалар туралы ақпарат жарияланбайды. Полиция қызметкерлерінің жеке нөмірлері жоқ, оларды анықтау қиын. Ішкі істер органдарындағы құқық бұзушылықтарды алдын алу жүйесін жетілдіру келесі бағыттар бойынша жүзеге асырылуы тиіс. Біріншіден, заңнамалық базаны жетілдіру. «Ішкі істер органдары туралы» заңды халықаралық стандарттарға сәйкестендіру, полиция қызметкерлерінің құқықтары мен міндеттерін нақтылау, күш қолдану, арнайы құралдарды пайдалану тәртібін қатаң реттеу. Полиция қызметкерлерінің жеке нөмірлерін міндетті түрде тағуды енгізу.

Екіншіден, полиция қызметкерлерінің құқық бұзушылықтарын тергеу жөніндегі тәуелсіз орган құру. Бұл орган полициядан, прокуратурадан толығымен тәуелсіз болуы, парламент алдында есеп беруі, тергеу нәтижелерін жариялауы тиіс. Органға тергеу жүргізуге, айып тағуға, тәртіптік жазалар қолдануды ұсынуға кең өкілеттіктер беру қажет.

Үшіншіден, азаматтық бақылау институттарын күшейту. Қоғамдық кеңестердің өкілеттіктерін кеңейту, олардың ұсыныстарын міндетті ету. Адам құқықтары қорғау ұйымдарына полиция қызметін бақылау құралдарын беру, уақытша ұстау изоляторларына, тергеу бөлімдеріне кедергісіз кіру құқығын қамтамасыз ету. БАҚ-ты қорғау, полиция қызметі туралы ақпаратқа қол жеткізуді қамтамасыз ету.

Төртіншіден, шағымдарды қарау жүйесін реформалау. Шағымдарды қарау рәсімдерін жеңілдету, ашық ету, шағым берушілерді қорғау тетіктерін енгізу. Шағымдарды тәуелсіз органның қарауын қамтамасыз ету, тергеу барысы туралы ақпарат беру. Шағымдарды қараудың электрондық жүйесін енгізу, процесті бақылау мүмкіндігін қамтамасыз ету.

Бесіншіден, жауапкершіліктің сөзсіздігі қағидатын қамтамасыз ету. Құқық бұзушылық жасаған барлық полиция қызметкерлерін жауапкершілікке тарту, лауазымына, шеніне қарамастан.

Жауапкершіліктен жалтару жағдайларын жою, корпоративтік ынтымақтастықпен күресу. Жазалардың әділ, құқық бұзушылықтың ауырлығына сәйкес болуын қамтамасыз ету. Алтыншыдан, ішкі бақылау жүйесін реформалау. Ішкі қауіпсіздік комитетінің тәуелсіздігін арттыру, оны тікелей министрге бағындыру. Тергеулердің ашықтығын қамтамасыз ету, нәтижелерін жариялау. Қызметкерлердің құқық бұзушылықтар туралы хабарлау тетіктерін енгізу, хабарлаушыларды қорғау.

Жетіншіден, кәсіби даярлау жүйесін жетілдіру. Оқу бағдарламаларын практикалық дағдыларды қалыптастыруға бағыттау, адам құқықтары, этика, стресспен күресу тақырыптарына көбірек көңіл бөлу. Қызметкерлердің психологиялық жай-күйін үнемі бақылау, психологиялық қолдау қызметтерін құру.

Сегізіншіден, ашықтық пен есеп берушілікті арттыру. Ішкі істер органдарының қызметі туралы ақпаратты жариялау, статистиканы, тергеу нәтижелерін, тәртіптік жазаларды жария ету. Полиция қызметкерлерінің қоғам алдында есеп беру жүйесін енгізу, азаматтармен кездесулер өткізу.

Тоғызыншыдан, сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимылды күшейту. Сыбайлас жемқорлық тәуекелдерін талдау, оларды жою шараларын әзірлеу. Қызметкерлердің кірістері мен шығыстарын бақылауды күшейту, мүліктік жағдайын тексеру. Сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениетті қалыптастыру, сыбайлас жемқорлыққа төзбеушілік ахуалын құру.

Оныншыдан, полиция қызметін бағалау жүйесін өзгерту. Полиция жұмысын тек қылмыстарды ашу көрсеткіштерімен емес, қоғамдық сенім деңгейімен, азаматтардың қанағаттануымен, құқық бұзушылықтардың азаюымен бағалау. Қоғамдық пікірді зерттеу, сауалнамалар жүргізу, полиция қызметінің тиімділігін объективті бағалау.

Он біріншіден, технологияларды енгізу. Полиция қызметкерлерін бейнекамералармен, диктофондармен жабдықтау. Уақытша ұстау изоляторларын, тергеу бөлмелерін бейнебақылау жүйелерімен қамтамасыз ету. Электрондық іс жүргізуді енгізу, азаматтармен электрондық байланыс арналарын дамыту.

Он екіншіден, халықаралық ынтымақтастықты дамыту. Шетелдік тәжірибені зерттеу, озық модельдерді енгізу. Халықаралық ұйымдармен, шетелдік полиция органдарымен ынтымақтастықты дамыту, тәжірибе алмасу, бірлескен жобаларды іске асыру. Халықаралық сарапшыларды тарту, полиция реформаларын бағалау

.Осы бағыттарды іске асыру Қазақстан Республикасының ішкі істер органдарындағы құқық бұзушылықтарды алдын алу жүйесін тиімді, заманауи, халықаралық стандарттарға сәйкес етуге мүмкіндік береді. Бұл полиция қызметінің сапасын арттырады, азаматтардың құқықтарын қорғауды қамтамасыз етеді, қоғамдық сенімді нығайтады, құқықтық мемлекет құру үдерісіне үлес қосады.

Қорытынды. Қазақстан Республикасы ішкі істер органдарының қызметіндегі құқық бұзушылықтарды алдын алу жүйесін жетілдіру құқықтық мемлекет құрудың, азаматтардың құқықтарын қорғаудың, полицияға қоғамдық сенімді арттырудың маңызды бағыты болып табылады. Қазіргі жағдайда алдын алу жүйесі бірқатар құқықтық проблемаларға тап болып отыр: заңнамалық базаның кемшіліктері, тәуелсіз тергеу механизмінің болмауы, азаматтық бақылау институттарының әлсіздігі, шағымдарды қарау жүйесінің тиімсіздігі, жауапкершіліктің сөзсіздігі қағидатының сақталмауы, ішкі бақылау жүйесінің корпоративтік жабылуы, кәсіби даярлау жүйесінің жетілдірілмеуі, ашықтық пен есеп берушіліктің төмен деңгейі.

Жетілдірудің негізгі бағыттары: заңнамалық базаны жетілдіру, тәуелсіз тергеу органы құру, азаматтық бақылау институттарын күшейту, шағымдарды қарау жүйесін реформалау, жауапкершіліктің сөзсіздігін қамтамасыз ету, ішкі бақылау жүйесін реформалау, кәсіби даярлау жүйесін жетілдіру, ашықтық пен есеп берушілікті арттыру, сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимылды күшейту, бағалау жүйесін өзгерту, технологияларды енгізу, халықаралық ынтымақтастықты дамыту.

Осы бағыттарды кешенді түрде іске асыру полиция қызметіндегі құқық бұзушылықтардың деңгейін едәуір төмендетеді, азаматтардың құқықтарын тиімді қорғауды қамтамасыз етеді, полицияның беделін арттырады. Полицияның ашық, есеп беруші, кәсіби, азаматтарға қызмет көрсетуге бағытталған органға айналуы қоғамдық қауіпсіздікті нығайтады, мемлекетке деген сенімді арттырады.

Қолданылған дебиеттер тізімі:

1. Смағұлов А.А. Ішкі істер органдарының қызметіндегі заңдылық: теория және практика. – Алматы: Жеті жарғы, 2022. – 389 б.
2. Code of Conduct for Law Enforcement Officials. Adopted by General Assembly resolution 34/169 of 17 December 1979.
3. European Court of Human Rights. Case of Nachova and Others v. Bulgaria. Applications nos. 43577/98 and 43579/98. Judgment of 26 February 2004.
4. Walker S. Police Accountability: The Role of Citizen Oversight. – Wadsworth Publishing, 2001. – 256 p.
5. Independent Office for Police Conduct (IOPC). Annual Report and Accounts 2022-2023. – London, 2023. – 112 p.
6. Pagon M. Policing in Central and Eastern Europe: Comparing Firsthand Knowledge with Existing Research. – College of Police and Security Studies, 2003. – 456 p.
7. Inspection Générale de la Police Nationale (IGPN). Rapport annuel 2022. – Paris, 2023. – 98 p.
8. «Қазақстан Республикасының ішкі істер органдары туралы» Қазақстан Республикасының Заңы 2014 жылғы 23 сәуір (өзгерістермен және толықтырулармен). – Астана, 2014.

9. «Мемлекеттік қызмет туралы» Қазақстан Республикасының Заңы 2015 жылғы 23 қараша (өзгерістермен және толықтырулармен). – Астана, 2015.

10. Нұрбеков Е.К. Ішкі істер органдарына кадрларды іріктеу: проблемалар мен шешімдер // Заң және заман. – 2023. – № 1. – 56-64 б.

11. Ахметов Б.С. Полиция қызметкерлерінің кәсіби этикасы // Құқық және мемлекет. – 2022. – № 4. – 78-86 б.

12. Қазақстан Республикасындағы Адам құқықтары жөніндегі уәкілдің 2022 жылғы қызметі туралы есебі. – Астана, 2023. – 210 б.

13. «Қоғамдық кеңестер туралы» Қазақстан Республикасының Заңы 2015 жылғы 2 қараша (өзгерістермен және толықтырулармен). – Астана, 2015.

14. Оспанов С.Д. Полиция қызметіндегі сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл // Әділет. – 2023. – № 2. – 45-53 б.

15. Жүнісов А.М. Полиция қызметіндегі ашықтық пен есеп берушілік // ҚазҰУ хабаршысы. Заң сериясы. – 2022. – № 3. – 89-97 б.